

5. Етнографія України. – Л.: Світ, 1994. – 518 с.

6. Булашев Георгій. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1993. – 414 с.

УДК 81'244:377.36

Брунець Т. М., Ткаченко В. М.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ (ДЕРЖАВНОЇ) МОВИ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Уміння спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, продуктивність виробництва, допомагає краще орієнтуватися в безпосередніх ділових контактах, а володіння українською (державною) мовою як найважливішим чинником національної самоідентифікації впливає на вироблення національно окреслених поглядів і переконань, забезпечує комфортне існування мовної особистості в соціальному просторі.

Умение общаться на языке профессии способствует быстрому усвоению специальных дисциплин, повышает эффективность труда, производительность производства, помогает лучше ориентироваться в непосредственных деловых контактах, а владение украинским (государственным) языком как важнейшим фактором национальной самоидентификации влияет на выработку национально определенных взглядов и убеждений, обеспечивает комфортное существование языковой личности в социальном пространстве.

The ability to communicate in the language profession contributes otherapidabsorption of special subjects, increases the effectiveness of labor productivity, helps to better orient themselves in direct business contacts and knowledge of the Ukrainian (official) language as themost important factor of national identity affects the production of nationally defined beliefs and convictions, provides a comfortable existence language individual in social space.

Ключові слова: українська мова, мова професії, професійна компетентність, комунікативно компетентна особистість фахівця.

Уміння спілкуватися українською (державною) мовою студентів вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації на сучасному етапі розвитку українського суспільства є одним із засобів удосконалення професійної та українськомовної комунікативної компетентності фахівців виробничої сфери в процесі самореалізації в майбутній професійній діяльності.

Професійна компетентність молодого спеціаліста є основною вимогою роботодавців та суспільства у вигляді специфічних очікувань, пов'язаних із професійною діяльністю випускника технічного ВНЗ: володіння професійними знаннями, вміннями й навичками, технологічними прийомами в галузі тієї чи іншої сфери своєї праці. Українськомовна комунікативна компетентність студента нефілологічної спеціальності – це його здатність в майбутній професійній діяльності мобілізувати знання, комунікативні вміння й навички, отримані в процесі вивчення української мови, для пошуку, обробки й використання інформації в умовах зміни ситуації спілкування, для вирішення конкретних професійних завдань у процесі міжособистісного українськомовного професійного спілкування:

розв'язувати проблеми складних діалогових ситуаціях, грамотно й компетентно спілкуватися мовою професії на всіх етапах професійної діяльності тощо.

На думку авторів Програми для вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»[4], вміння спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, продуктивність виробництва, допомагає краще орієнтуватися в безпосередніх ділових контактах, а володіння українською (державною) мовою як найважливішим чинником національної самоідентифікації впливає на вироблення національно окреслених поглядів і переконань, забезпечує комфортне існування мовної особистості в соціальному просторі. Тому стандартизована мовна освіта, що визначає своєю головною метою покликана формувати в студентів технічних закладів освіти I-II рівнів акредитації стійку мотивацію до вивчення української мови як державної, забезпечити розвиток мовних інтелектуально-пізнавальних, комунікативно-орієнтованих здібностей, усвідомлення й розуміння національних і загальнолюдських цінностей. Адже інтеграція до Європейського Союзу потребує збереження власної ідентичності української нації, як і будь-якої іншої європейської спільноти, а ідентичність української нації не може ні сформуватися, ні існувати без спілкування її членів українською (державною) мовою, без використання її функцій, зокрема комунікативної та інформативної, як носіїв найновішої та найважливішої інформації, без збереження ними історичної пам'яті, надбань духовності, самоусвідомлення, без відчуття приналежності до цієї спільноти.

Особливої актуальності набуває проблема формування українськомовної комунікативної компетентності студентів-нефілологів у двомовному середовищі, в якому процес досягнення високого рівня культури українського професійного мовлення ускладнюється інтерферуючим впливом російськомовного оточення. Це негативно позначається на формуванні українськомовної мовленнєвої компетенції майбутніх спеціалістів технічної галузі, призводить до заміни унормованого літературного мовлення російсько-українським суржигом, гальмує входження української мови в освітню і професійну сфери.

Про вплив двомовності, що перешкоджає точності висловлювання через відсутність слів на позначення складних понятьчи

термінів, писав О. Потебня: «Якщо слово однієї мови не покриває словоіншої, то тим менше можуть покривати одне одного комбінації слів, почуття, збуджувані мовленням; їхня сіль щезає [3]. Тому «мовна освіта нині, – зауважує М. Пентилюк, – покликана формувати в учнів і студентів стійку мотивацію до вивчення рідної та інших мов, забезпечити усвідомлення суспільних функцій кожної, толерантне ставлення до них [2, с. 2]».

Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається з системи загальних і професійних знань та професійного мовлення – галузевої фразеології та термінології, що допоможе при навчанні у ВНЗ, а також у подальшій професійній діяльності, котра вимагає застосування у виробничій сфері української мови. «Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування студенти нефілологічних ВНЗ повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології» [5, с. 62], бо мовленнєва специфіка даного стилю спілкування визначається насамперед великою кількістю термінів, що активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. Термінологічна лексика має велике значення для науково-виробничої комунікації, сприяючи її інтелектуалізації, полегшує процес засвоєння знань та реалізації їх у майбутній фаховій діяльності, поглиблює як фахові знання студентів, так і творчі, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації.

Рівень засвоєння наукової термінології студентів технічних спеціальностей значно підвищиться за умов:

- урахування комунікативних потреб фаху студентів технічних спеціальностей і специфіки мовленнєвого середовища певного регіону України під час добору термінів для активного засвоєння;

- створення системи вправ, спрямованої на одночасне поетапне, свідоме й міцне засвоєння студентами галузевих термінологічних одиниць і запобігання й подолання інтерферентного впливу російської мови на процес засвоєння української;

- відбору оптимальних методів і прийомів навчання, що сприятимуть збагаченню активного словникового запасу студентів спеціальностей фаховими термінами;

- забезпечення навчання української наукової термінології відповідними методичними напрацюваннями (укладання російсько-українського словника-мінімуму найуживаніших у мовленні студентів термінів, добір дидактичного матеріалу фахового спрямування тощо).

Причинами, які стають на заваді успішному оволодінню термінологією фаху студентами технічних спеціальностей є: низька соціальна мотивація, пов'язана з недостатнім використанням української мови в усіх сферах спілкування; інтерферентний вплив російської мови; складність технічної термінології для засвоєння, зумовлена змінами в її лексичному складі; недостатня впорядкованість термінології; обмаль спеціальної літератури українською мовою; інтерферентний вплив російської мови під час вивчення термінологічної лексики виявляється на фонетичному, лексичному, граматичному, словотвірному й орфографічному рівнях.

Подоланню означених труднощів у процесі розробки методики навчання студентів технічних спеціальностей наукової термінології фаху сприяють формування лексичних навичок на термінологічній основі, серед яких провідними мають бути спрямованість на засвоєння не окремих термінів, а формування механізму мовленнєвих висловлювань; стимулювання мотивації до засвоєння термінів українською мовою тощо.

Серед великої кількості репродуктивних вправ ефективним є використання наступних:

- дати усно тлумачення фаховим термінам українською мовою;
- дібрати терміни до запропонованих визначень;
- скласти термінологічний словник до тексту з фахового підручника, надавши пояснення термінам;
- переказати матеріал попередньої лекції, звертаючи увагу на вимову та вживання фахової термінології.

Вправи творчого спрямування повинні бути складнішими і передбачати більшу самостійність студента при їх виконанні, наприклад:

- за допомогою словника доберіть до термінів синоніми, складіть з них пари, введіть терміни-синоніми в речення, враховуючи відтінки їх значень;
- за допомогою словника доберіть до термінів антоніми, складіть з ними речення;
- складіть усне висловлювання фахового спрямування, використовуючи професійну термінологію;
- складіть діалог виробничої тематики, насичений вашою фаховою термінологією;
- прочитайте текст, виправте терміни, що вжиті з невласливим для них значенням.

Доцільним є також застосування вправ порівняльно-зіставного типу, що допомагають студентам відчутти специфіку понять, ілюструють особливості нормативного фахового мовлення порівняно зрозумовно-побутовим. Вправи цих типів дозволяють проаналізувати особливості понять на фонетико-орфоепічному, лексико-граматичному та стилістичному рівнях. Крім того, збагачуючи лексичний запас студентів-нефілологів професійно-науковою термінологією, ми одночасно маємо змогу підвищувати культуру мовлення майбутніх фахівців, звертаючи увагу на:

- особливості вимови та правопису того самого терміна в російській та українській мовах;
- доречність використання термінів та професіоналізмів у різних мовних ситуаціях;
- нюанси вживання термінів-синонімів (дублетів – власне українського слова та інтернаціоналізму) у фахових текстах;
- особливості перекладу стійких термінологічних сполук, що не мають точних українських відповідників російським варіантам та ін.

Застосування таких видів роботи допоможе студентам уникати сліпого калькування при перекладі фахової літератури та написанні текстів професійного спрямування, орієнтує на вживання нормативних форм термінолексем та фахових фразеологічних терміносполучень, дає можливість знаходити складні перехресні відношення в найбільш близьких мовах, як то російська та українська.

Безперечно, найбільш доцільним для формування мовленнєвої фахової компетенції на основі науково-професійної термінології є використання текстів зі спеціальності. Невеликих за обсягом, доступних за змістом, насичених словами, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, характерними для мови спеціальності. Тільки на рівні тексту професійні терміни постають як цілісна комунікативна система, придатна для використання в певних робочих ситуаціях.

Самому викладачеві-мовнику не під силу організувати роботу над вивченням фахової термінології як системи, що слугує основою для опанування майбутньою професією, знайти інформативні тексти за фахом, із великої кількості термінів обрати найбільш уживані у певній сфері виробництва. Отже, перспективи виходу з цієї ситуації ми вбачаємо у тісній співпраці викладачів української мови (запрофесійним спрямуванням) із викладачами профілюючих фахових дисциплін, у створенні інтегрованих методичних посібників з

української мови, наповнених текстами, що несуть у собі базові знання для майбутніх спеціалістів, насичених найуживанішою фаховою термінологією, створенні перекладних словників-мінімумів фахових термінів та професійних сполук. Лише зацікавивши студентів їх майбутньою спеціальністю, ми зможемо прищепити любов до української мови та отримати національно свідомих, мовленнєво компетентних фахівців, що зможуть досягти особистісного й професійного самовизначення та домогтися самореалізації.

Отже, сучасне соціальне замовлення на підготовку фахівців для різних сфер виробництва обґрунтовує вимоги до формування соціально-професійних якостей майбутнього спеціаліста, які базуються не тільки на загальному обсязі знань, а й передусім передбачають розвиток здатностей самостійно вирішувати нестандартні професійні задачі, застосовуючи альтернативне мислення, демонструвати постійне прагнення до удосконалення професійної діяльності. Досконале вміння спілкуватися українською (державною) мовою студентів-нефілологів є одним із засобів формування професійної та українськомовної комунікативної компетентності в процесі самореалізації особистості в майбутній професійній діяльності.

Література

1. Мацько Л. Матимемо те, що зробимо / Л. Мацько // Дивослово. – 2001. – № 9. – С. 2–3.
2. Пентилюк М. І. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті // Укр. мова і л-ра в шк. □ 2010. □ № 2. □ С. 2–5.
3. Потебня А. Язык и народность // Потебня А. Мысль и язык. □ К. : СИНТО. – 1993. – 163 с.
4. Програма для вищих навчальних закладів І–ІІ р.а. з дисципліни „Українська мова за професійним спрямуванням”. – К. : 2002. □ 13 с.
5. Тоцька Н. Методика роботи викладачів вищого технічного навчального закладу над українським професійним мовленням студентів / Н. Тоцька // Дивослово. – 2003. – № 1. – С. 62–65.

УДК 378.147:004.738.5

Зуб Н.М.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ

Головна мета цієї статті показати дієвість використання дистанційного методу навчання іноземним мовам. Велика увага приділяється основним категоріям технології ДН, педагогічним методам і прийомам, які використовуються при цьому методі навчання та головній методичній проблемі у цій галузі.

Ключові слова: дистанційне навчання, іноземні мови, викладання, категорія, прийом, освітній потенціал.